

Sinteza atelierului de lucru: contribuții pentru etapele următoare de planificare și evaluare tehnică a clădirii Universul

Contextul și scopul atelierului de lucru

Documentul de mai jos rezumă principalele teme, observații, idei și îngrijorări discutate în cadrul atelierului de lucru desfășurat în perioada 4-5 iunie 2026, ca parte a procesului participativ pentru viitorul Centru Cultural Universul.

Atelierul a fost organizat și facilitat de Centrul pentru Politici și Reforme (CPR) și Institutul Cultural Danez (DCI), în colaborare cu Innovate Moldova, ca urmare a publicării studiului de fezabilitate pentru Universul, elaborat de Innovate Moldova și consultantul internațional Luka Piškorič. Studiul a oferit un punct de plecare pentru discuțiile privind rolul, funcțiile, guvernanta și dezvoltarea viitoare a clădirii.

Scopul acestui document este de a oferi o imagine de ansamblu structurată a principalelor teme, observații, îngrijorări și idei colectate în cadrul atelierului și de a sprijini Ministerul Culturii, Agenția pentru Dezvoltare Regională și alte părți interesate relevante în analizarea aspectelor care pot contribui la etapele următoare de planificare și pregătire tehnică a proiectului.

Documentul nu trebuie înțeles ca un set final de recomandări, nici ca o poziție consolidată a sectorului cultural. El reflectă mai degrabă discuțiile purtate în această etapă a procesului participativ și încearcă să documenteze principalele teme apărute, pentru a informa etapele următoare ale procesului.

Cum au fost colectate contribuțiile

Observațiile incluse în acest document se bazează pe discuțiile și feedback-ul colectate în cadrul atelierului de două zile, organizat pe 4-5 iunie 2026 la Universul. Programul atelierului a inclus: o discuție cu un reprezentant al Ministerului Culturii privind etapa actuală a proiectului; o prezentare a studiului de fezabilitate realizat de Innovate Moldova și Luka Piškorič; o prezentare susținută de Caroline Spigelski, arhitectă UNOPS, despre planificarea participativă, procesele de dezvoltare arhitecturală și abordările de achiziții pentru proiecte de infrastructură de mare amploare; un atelier facilitat și discuții pe grupuri, axate pe identificarea a ceea ce ar trebui păstrat în procesul de renovare, a ceea ce renovarea ar trebui să susțină și să dezvolte, precum și a riscurilor pe care ar trebui să le evite.

Atelierul a reunit un total de 25-30 de participanți, reprezentanți ai organizațiilor culturale, ai inițiativelor culturale independente, profesioniști din domeniul creativ, artiști, experți și alte părți interesate, invitați printr-un apel public. Trebuie menționat că contribuțiile colectate reflectă opiniile și perspectivele persoanelor care au participat la atelier, precum și feedback-ul suplimentar colectat printr-un formular online. De asemenea, documentul cuprinde doar contribuțiile experților care au susținut prezentări în cadrul atelierului.

În urma atelierului, formularul de feedback rămâne deschis pentru cei care doresc să transmită comentarii suplimentare sau care nu au putut participa direct. Contribuțiile adiționale vor continua să fie colectate și vor informa etapele viitoare ale procesului participativ.

În cele din urmă, trebuie menționat și faptul că unele puncte prezentate mai jos pot depăși cadrul evaluării tehnice sau al documentației de achiziție. Relevanța acestora urmează să fie analizată și

evaluată de Ministerul Culturii și Agenția pentru Dezvoltare Regională în pregătirea următoarelor etape ale documentației, precum a caietului de sarcini.

Opiniile colectate din discuțiile din cadrul atelierului

Următoarele idei au rezultat din discuțiile purtate în cadrul atelierului din 4-5 iunie 2026. Acestea reflectă temele și contribuțiile ridicate și discutate de participanți și experți pe parcursul prezentărilor, discuțiilor și sesiunilor de lucru pe grupuri, precum și feedback-ul suplimentar colectat prin procesul participativ.

Proces și planificare

Experiență în proiecte de reabilitare de mare amploare

Experții consultați pentru atelierul din 4-5 iunie au sugerat analizarea posibilității de a include, în caietul de sarcini pentru evaluarea tehnică, a unei cerințe ca firma ofertantă să aibă experiență anterioară în proiecte de reabilitare de mare amploare (de exemplu, peste 5.000 mp) și în clădiri culturale.

Abordare participativă

Experții consultați pentru atelierul din 4-5 iunie au sugerat analizarea posibilității de a include, în caietul de sarcini pentru evaluarea tehnică, a unei cerințe ca firma ofertantă să aibă experiență anterioară în procese participative și să implice sau să consulte, la etapa relevantă, grupurile de lucru și forumul din procesul participativ în îndeplinirea sarcinilor sale. Aceasta s-ar putea specifica prin organizarea a 2-3 consultări cu sectorul cultural, precum și printr-o prezentare a proiectului înainte de evaluare și o prezentare a constatărilor la finalizarea acesteia.

Parteneriat între mai multe firme, organizații (joint venture)

În cazul în care licitația include și sarcina elaborării unui concept de design, experții consultați pentru atelierul din 4-5 iunie au sugerat analizarea posibilității de a include, în caietul de sarcini, a unei cerințe ca această sarcină să fie realizată sub forma unei asocieri în participațiune, cu implicarea unei (sau mai multor) firme locale și internaționale în realizarea ei.

Proces de renovare în mai multe etape

Participanții la atelier au sugerat ca renovarea să fie realizată ca un proces în mai multe etape, care să permită utilizarea continuă a spațiului, inclusiv pe perioada renovării. În acest sens, fiecare etaj ar trebui conceput autonom din punct de vedere energetic și spațial.

Funcționarea tehnică a clădirii

Eficiență energetică

Participanții au evidențiat eficiența energetică un aspect important pentru viitoarea renovare, inclusiv necesitatea de a evalua infrastructura electrică existentă a clădirii, nevoile de încălzire și răcire, izolarea termică și costurile operaționale pe termen lung.

Norme de siguranță și ieșiri de evacuare

Participanții au evidențiat că este important ca spațiile să respecte normele de construcție relevante, inclusiv prin asigurarea unor ieșiri și căi de evacuare corespunzătoare în caz de incendiu, precum și a unor condiții de siguranță pentru utilizatori și vizitatori. În acest context, s-a menționat și necesitatea unor spații sigure pentru a putea acomoda până la 500 de persoane în cadrul Centrului Cultural.

Sisteme de încălzire, răcire și climatizare

Participanții au evidențiat necesitatea de a lua în considerare sistemele de încălzire, răcire și climatizare încă din etapele incipiente ale planificării, având în vedere dimensiunea și starea actuală a clădirii. Răcirea pe timp de vară și încălzirea pe timp de iarnă au fost menționate ca aspecte importante pentru desfășurarea activităților culturale, educaționale și publice pe tot parcursul anului. Participanții au menționat, de asemenea, că aceste sisteme ar trebui analizate împreună cu eficiența energetică și costurile operaționale pe termen lung.

Accesibilitate

Participanții au evidențiat necesitatea ca viitorul centru să fie accesibil pentru persoane cu dizabilități, dar și pentru diferite categorii de utilizatori și beneficiari. Accesibilitatea a fost discutată nu doar ca o chestiune de acces fizic, ci și în raport cu accesibilitatea economică, accesul publicului, incluziunea diferitelor comunități, participarea tinerilor și accesul actorilor culturali cu resurse limitate. În acest sens, planificarea viitoare ar trebui să ia în considerare accesibilitatea atât din perspectivă tehnică, cât și în ceea ce privește posibilitatea diferitelor grupuri de a utiliza, accesa și beneficia de activitățile și spațiile Centrului Cultural Universul.

Contribuții de natură arhitecturală

Intervenții minime de design

Participanții au sugerat limitarea intervențiilor de design la minimum, prin păstrarea fațadei, a ferestrelor, a elementelor funcționale ale tipografiei, a curților interioare și conservarea unora dintre spațiile mari. Dincolo de valoarea estetică și patrimonială a clădirii, participanții au subliniat legătura dintre opțiunile de renovare și accesibilitatea chiriei pentru utilizatori. Intervențiile mai simple, funcționale și flexibile au fost asociate cu posibilitatea de a menține chirii accesibile și de a reduce barierele pentru organizațiile culturale, practicienii independenți și activitățile culturale necomerciale. În final, s-a evidențiat că spațiile ar trebui să fie flexibile și adaptabile, astfel încât utilizatorii sau rezidenții să poată decide singuri cum să decoreze, organizeze sau să amenajeze spațiile în funcție de nevoile și activitățile lor.

Evitarea comercializării excesive

Participanții au exprimat îngrijorarea că Universul ar putea deveni prea comercial sau inaccesibil pentru actorii culturali independenți și pentru activitățile culturale non-comerciale. Unii participanți au menționat explicit riscul ca Universul să fie perceput sau dezvoltat ca un model similar cu ArtCor. În același timp, discuțiile au recunoscut că funcțiile comerciale și cele non-comerciale ar putea coexista, inclusiv pentru a susține sustenabilitatea pe termen lung a centrului. Principala preocupare ridicată nu a fost existența activităților comerciale ca atare, ci necesitatea de a asigura că funcțiile generatoare de venit nu domină misiunea publică și culturală a centrului și nu exclud activitățile gratuite, activitățile non-comerciale sau actorii culturali independenți cu resurse financiare mai reduse.

Spații și infrastructură comună

Participanții au evidențiat importanța unei organizări bazate pe spații comune în viitorul centru, cu infrastructură partajată și spații gândite pe principiile accesului, incluziunii sociale și flexibilității. În discuții au fost menționate nevoia de ateliere, laboratoare, spații de lucru și infrastructură tehnică comună, care să poată fi utilizate de mai multe organizații, artiști sau inițiative culturale.

Curtea interioară

Participanții au sugerat eliminarea mașinilor din curtea interioară și prioritizarea pietonilor, permițând

existența unui spațiu exterior accesibil diferitelor categorii ale publicului. De asemenea, a fost evidențiat potențialul curții de a funcționa ca un spațiu public și comunitar, deschis activităților culturale și sociale. În cadrul discuțiilor s-a menționat și necesitatea de a gândi clădirea și spațiile exterioare în relație cu cartierul și cu spațiul urban din jur.

Programe culturale și utilizarea spațiului

Programe culturale, educaționale și comunitare

Participanții au discutat o gamă largă de funcții culturale, educaționale și comunitare care ar putea fi găzduite în viitorul centru. Participanții au subliniat în mod repetat necesitatea existenței unor spații dedicate producției culturale, nu doar prezentării acesteia. În acest sens, au fost menționate ateliere, laboratoare, studiouri și infrastructură tehnică comună care să permită experimentarea, producția artistică și colaborarea între organizații și practicieni culturali. Discuțiile au evidențiat importanța unui echilibru între producția culturală, activitățile deschise publicului, oportunitățile de învățare și implicarea comunităților. Participanții au subliniat că Universul ar trebui să susțină atât crearea culturii, cât și prezentarea acesteia către public.

Printre exemplele menționate în cadrul discuțiilor se numără:

- spații pentru teatru, cinema și alte activități performative;
- spații pentru muzică, cultură nocturnă și alte forme de expresie culturală contemporană;
- studiouri colective, ateliere, laboratoare și spații de lucru pentru artiști și practicieni culturali;
- activități educaționale, programe de formare și oportunități de schimb de cunoștințe;
- spații pentru activități comunitare și interacțiune socială;
- oportunități de susținere a tradițiilor locale, meșteșugurilor și practicilor culturale care riscă să se piardă.

Mai mulți participanți au evidențiat importanța implicării tinerilor și a dezvoltării unor programe educaționale, de formare și schimb de experiență, care să faciliteze accesul noilor generații la activitățile centrului și să contribuie la dezvoltarea competențelor și comunităților culturale emergente.

Participanții au evidențiat și importanța flexibilității în utilizarea spațiilor, astfel încât activități diferite să poată coexista în clădire. Mai multe discuții au indicat necesitatea de a analiza relația dintre funcțiile comerciale și cele non-comerciale și modul în care acestea pot susține misiunea generală și sustenabilitatea centrului.

Guvernanță, management și sustenabilitate

Structura de management și guvernanță

Participanții au ridicat necesitatea clarificării viitoarei structuri de management și guvernanță a Universul. Discuțiile au inclus posibilitatea instituirii unui consiliu reprezentativ sau a unui mecanism similar, elaborarea unui manifest sau a unui set comun de valori și asigurarea unei reprezentări echitabile a diferitelor domenii culturale, categorii de utilizatori și grupuri de actori interesați. Participanții au subliniat, de asemenea, importanța transparenței, responsabilității și a unor mecanisme care să prevină conflictele de interese, politizarea sau dominarea spațiului de către un număr restrâns de actori. La etapa aceasta, discuțiile nu au dus la identificarea unui singur model de management preferat. Mai degrabă, acestea au evidențiat necesitatea explorării în continuare a unor opțiuni de

guvernanță care să poată echilibra sprijinul public, responsabilitatea instituțională, autonomia culturală, independența și sustenabilitatea pe termen lung.

Mai mulți participanți au menționat că încrederea dintre instituțiile publice, viitorii utilizatori ai centrului și structurile de management va reprezenta un factor esențial pentru succesul pe termen lung al proiectului. În acest context, transparența proceselor și claritatea rolurilor și responsabilităților au fost considerate elemente importante pentru consolidarea acestei încrederi.

Perioada de acces și condiții de utilizare

Participanții au evidențiat importanța unor condiții de acces pe termen mai lung pentru persoane și organizații din sectorul cultural, mai ales acolo unde este necesară continuitatea pentru producție culturală, studiouri, ateliere sau alte activități de lungă durată.

Spațiile, utilizatorii existenți și continuitatea activităților

Participanții au ridicat necesitatea clarificării rolului viitor al utilizatorilor actuali, al spațiilor existente și al activităților care au loc deja în Universul. Discuțiile au evidențiat importanța evitării relocării sau excluderii utilizatorilor existenți fără un plan clar de tranziție și a identificării unor soluții sustenabile pentru spațiile și comunitățile care există deja în sau în jurul clădirii. Acest subiect a fost legat de întrebări mai largi privind continuitatea activității culturale, accesul viitor la spații și relația dintre utilizatorii actuali și dezvoltarea viitoare a centrului.

Rolul Ministerului Culturii

Pe parcursul discuțiilor, participanții au ridicat în mod repetat întrebări privind rolul actual și viitor al Ministerului Culturii în raport cu Universul. Participanții au evidențiat importanța clarificării relației dintre Minister, viitoarea structură de management a Universului, viitorul centru și utilizatorii spațiului. Discuțiile au atins aspecte legate de guvernanță, autonomie, responsabilitate și mecanisme de sprijin pe termen lung. Mai mulți participanți au subliniat importanța asigurării unui grad suficient de independență pentru viitorul centru, menținând în același timp un nivel adecvat de sprijin public și implicare instituțională. Au fost ridicate și întrebări privind modul în care responsabilitățile vor fi împărțite între Minister, viitoarele structuri de management și alți actori implicați. Discuțiile au arătat că o clarificare suplimentară a rolurilor instituționale și a aranjamentelor de guvernanță va fi importantă în etapele următoare ale procesului.

Anexe:

A1: Rezumatul ședinței, 4 iunie 2026

A2: Rezumatul ședinței, 5 iunie 2026